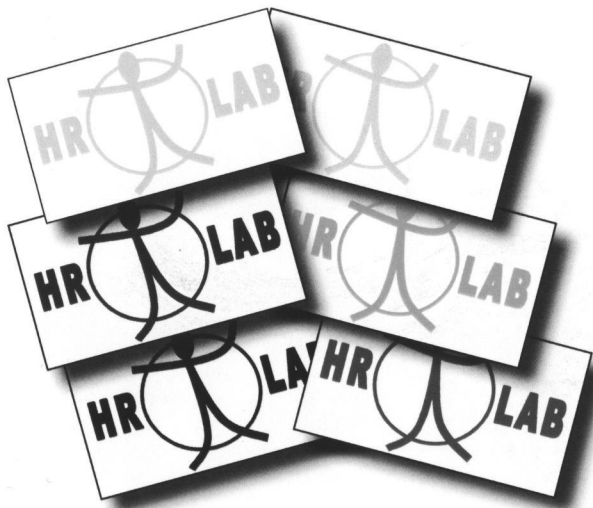

Právnická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci
Studentská laboratoř lidských práv

PRÁVA ETNICKÝCH MENŠIN

WORKING PAPER NO. 4

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

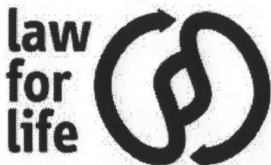

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Právní vzdělání pro celý život

reg. č.: CZ.1.07/2.2.00/15.0290

Studentská laboratoř lidských práv je novým povinně volitelným předmětem zavedeným na PF UP v Olomouci v rámci projektu Law4Life (Právní vzdělání pro celý život, reg. č.: CZ.1.07/2.2.00/15.0290).

Výuka je organizována volně, hlavní část práce spočívá v samostatné výzkumné a analytické práci studentů věnované vybraným problémům v oblasti ochrany lidských práv.

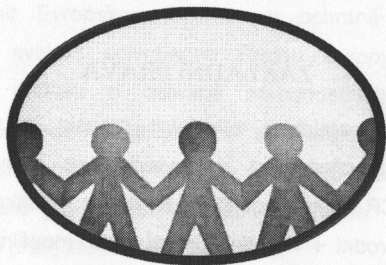
Další náplní předmětu je analýza aktuálních mezinárodních lidskoprávních kauz, monitoring rozhodovací činnosti mezinárodních orgánů ochrany lidských práv (ESLP, ASLP, IASLP, UNHRC, HRC) a následné informování o činnosti laboratoře prostřednictvím bulletinů (Working Papers) a vlastních internetových stránek (<http://hrlab.upol.cz>)

Autonomní práce studentů je doplněna o diskusní kolokvia, filmové projekce, střetnutí s praxí a spolupráci s partnery (např. Liga lidských práv).

Studenti absolvující tento kurz získají hlubší povědomí o problematice lidských práv, komparační přehled o jednotlivých systémech ochrany lidských práv, schopnost analyzovat aktuální problémy a dovednosti důležité pro praxi v rámci "Human Rights Advocacy".

BULLETIN

BULLETIN

PRÁVA ETNICKÝCH MENŠIN

LIDSKOPRÁVNÍ LABORATOŘ

2012

PRÁVA ETNICKÝCH MENŠIN

V následujícím textu chceme přiblížit postavení romské etnické menšiny vycházející z platných právních norem ČR, respektive ze stávající situaci.

ZÁKLADNÍ PRÁVA

Práva národnostních a etnických menšin jsou ožehavou politickou otázkou, především v souvislosti se znovuotevřením romské otázky v ČR komisařem Rady Evropy pro lidská práva. Na evropské, mezinárodní i národní úrovni, tyto menšiny postupně dostávají čím dál větší ochrany. ČR je dlouhodobě evropskou unií kritizována za údajnou diskriminaci vůči národnostním menšinám¹. Naším cílem je prozkoumat jejich práva jako občanů ČR, potažmo příslušníků národnostní (romské) menšiny a porovnat je s povinnostmi z těchto vztahů vyplývajících. Vycházíme z předpokladu, že být občanem přece neznamená pouze požívat výhody, ale také respektovat zákony, chovat se zodpovědně, uvědoměle a v duchu kulturních a společenských tradic daného státu!

ČESKÁ REPUBLIKA vs. EU

V rámci ČR jsou práva příslušníků menšin garantována dvěma základními prameny – Ústavou a Listinou základních práv a svobod (dále jen LZPS). Ústava v článku 6 připomíná, že součástí demokratického právního řádu je respektování etnických práv v rámci všech politických rozhodnutí. LZPS zakotvuje přísný zákaz diskriminace z jakéhokoli důvodu a rovnost přístupu v tom nejširším smyslu. Článek 25 LZPS současně odkazuje na tzv.

¹ Zpráva Thomase Hammarberga, komisaře Rady Evropy pro lidská práva. Dostupné na <<http://www.vlada.cz/cz/ppov/rip/aktuality/komisar-rady-evropy-pro-lidska-prava-navstivil-cr-82461/>>

antidiskriminační zákon². Zde jsou práva etnických menšin nově výslovně subsumována pod aktivní ochranu Ochránce veřejných práv³.

Co se týče zakotvení těchto práv v rámci evropského práva, je třeba zmínit Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod schválenou Radou Evropy v roce 1950 a Rámcovou úmluvu o ochraně národnostních menšin (1995). Evropská úmluva dokazuje, že si evropské státy uvědomují závažnost ochrany všech lidských osobností včetně národnostních menšin, které jsou hodny zvláštního zřetele. Mají totiž rámec specifických práv, která náleží pouze jim⁴.

Také judikatura Evropského soudu pro Lidská práva dlouhodobě jasně hovoří ve prospěch národnostních menšin, které se zde domáhaly svých práv vůči státu. Rada Evropy se tak stala významným garantem ochrany základních práv a svobod v Evropě.

V rámci EU jsou práva občanů členských států běžně subsumována pod obecnou občanskoprávní politiku. EU v rámci rozšiřování interakce hospodářské o politickou a sociální předešla ideu občanství EU. Toto evropské občanství spolu s dalšími sociálními a politickými právy pro své občany zavedla Maastrichtská smlouva (1992) a následně prohloubila Amsterodamská smlouva (1999). Listina základních práv EU (LZPEU, zpracovaná 2000, závazná od 1. 12. 2009) dále rozšiřuje škálu politických práv a znovu zmiňuje základní princip rovnosti před zákonem, na který bezprostředně navazuje klauzule zákazu jakékoli diskriminace. LZPEU těmito dokumenty v podstatě potvrzuje, shrnuje a rozšiřuje již existující práva garantovaná jednotlivými členskými státy (ke stažení na www.eurokop.cz).

² Zákon č. 198/2009 Sb. O rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

³ Zákon č. 349/1999 Sb. O veřejném ochránci práv ve znění pozdějších předpisů, ve znění pozdějších předpisů.

⁴ SMYČKOVÁ, Lenka. Ochrana národnostních menšin v ES/EU: bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, 2006. Str. 8. Vedoucí diplomové práce JUDr. et Mgr. Ivo Pospíšil, Ph.D.

Až do přijetí Lisabonské smlouvy (2009) v Evropské unii neexistoval žádný konkrétní, závazný systém ochrany tradičních národnostních menšin. Byla jim přiznávána spíše dílčí práva, garantující možnou pomoc u kompetentních orgánů v případě jejich porušení. Od té doby je tato situace pravidelně monitorována vůči potenciálním členům a kontrolována koordinace této činnosti u členů stávajících. Lisabonská smlouva je příkladem pozitivního vývoje unijní legislativy, protože výslovně hovoří o „respektování bohaté kulturní a jazykové rozmanitosti“ jako základním prvku „zachování a rozvoje evropského kulturního dědictví a Listiny základních práv, jež zakazuje jakoukoli formu diskriminace založenou na jazyku nebo příslušnosti k národnostní menšině“⁵.

Z výše uvedeného je jasné, že práva a svobody jsou menšinám zaručena na všech možných úrovních. Společnost je ze zákona povinna na ně brát, ve všech svých politických rozhodnutích, ohled. Zmiňované zákony tedy brání zásahu do kultury menšin a diskriminaci. Jak se k tomu však staví sami příslušníci etických menšin?

MUZEUM ROMSKÁ KULTURA

Romové, jako etnická menšina, měli velice pestrou a rozmanitou kulturu, ke které by mohlo mít většinové obyvatelstvo velkou náklonnost. Musíme se však zamyslet nad tím, jak velké procento romské populace má nyní o vlastní kulturu zájem, zájem o jejich tradice a o udržování kulturních zvyklostí? Velká část výše zmiňované minority začíná tyto tradice zanedbávat, nepředává je dalším generacím, čímž může romská kultura, která má oporu i v právních předpisech, brzy úplně vyhasnout.

PRÁVO NA VZDĚLÁNÍ

⁵ Úřední věstník EU C 259/31, Stanovisko Výboru regionů in Ochrana a rozvoj historických jazykových menšin v rámci Lisabonské smlouvy. 2.9. 2011 (cit. 2.9.2011). Dostupné na <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:259:0031:0033:CS:PDF>>

Nejenom právo na vlastní kulturu, ale i další práva menšin jsou právně ošetřena. Mezi tyto patří právo na vzdělání. Je zavedena možnost výuky romského jazyka ve školách. Tento jazyk je nabízen stejně, jako je tomu u jiných, méně vyučovaných cizích jazyků - tedy jako doplňující volitelný nebo nepovinný předmět, zejména pro školy v lokalitách s výrazným zastoupením romských žáků. Provozování těchto předmětů závisí pouze na poptávce ze strany žáků, studentů a jejich rodičů a v neposlední řadě na možnostech a podmínkách školy. Romský jazyk není ve stejné pozici jako ostatní cizí jazyky, které se ve školách již vyučují, ať se již jedná o německý, francouzský, ruský jazyk nebo některé méně vyučované cizí jazyky (lotyšský, japonský ad.). Romština je užívána v mnoha dialektech a dlouho nebyla kodifikována její spisovná norma. Proto se odborníci v rámci EU zaměřili zejména na podporu jazyka jako takového - byla připravena Rámcová osnova pro výuku romského jazyka.⁶

Právo na vzdělání respektive rovný přístup k tomuto mají příslušníci menšin právně zajištěno a to v souladu s možnostmi státu a škol. Romové si však nepřejí, aby jejich děti dostávali vzdělání ve speciálních školách, myslí si, že jsou tím jejich děti diskriminováni a je jim odepřeno začleňování se do kolektivu „normálních“ dětí. Bohužel tato skutečnost (dle neoficiálních statistik 22% romských dětí propadá v 1. třídě a 50% jich navštěvuje speciální školy) se především odvíjí od neutěšeného sociálního vývoje v rodině. Díky tomu, se většina romských dětí řadí do skupiny slabších školáků. Děti dokážou svou nevýhodu sice dohnat, potřebují postupovat pomaleji, v běžné škole by nikdy nezažily úspěch⁷.

Na jedné straně jsou rodiče romských dětí rozhořčeni, že jsou jejich děti diskriminovány vzděláváním ve speciálních zařízeních, avšak nijak se nesnaží, aby se děti dostaly na vyšší úroveň a udržely

⁶ Výuka romského jazyka pouze nepovinně. Cit. 10.10.2011. Dostupné na <<http://www.msmt.cz/pro-novinare/vyuka-romskeho-jazyka-pouze-nepovinne>>

⁷ Ve zvláštní škole mají lepší známky a motivaci, brání ředitelé docházku Romů. Cit. 12.12.2011. Dostupné na <http://zpravny.idnes.cz/ve-zvlastni-skole-maji-lepsi-znamky-a-motivaci-brani-reditele-dochazku-romu-1b9-/studium.aspx?c=A100301_092444_studium_bar>

tak krok s dětmi v ostatních školách. Důvody, vyplývající především z jejich odlišné mentality, jazykové bariéry a historického způsobu kočovného života, můžeme spatřovat zejména v tom, že Romové své děti do škol neposílají, necítí žádnou povinnost a odpovědnost dodržovat povinnou školní docházku. Návrh ministra Kocába, že by sociální dávky pro Romy byly pouze na základě školní docházky, se zdá být na místě.⁸

POVINNOSTI

Vše shora zmíněné se vztahuje jen a pouze na práva menšin respektive jejich příslušníků. Jak uvedeno shora, Evropská unie a taktéž Česká Republika jakožto členský stát bojují proti diskriminaci národnostních menšin a podporují tak dynamicky se rozvíjející antidiskriminační politiku. Otázkou zůstává, zda tato opatření mají tak prospěšné účinky, jak zákonodárci zamýšleli.

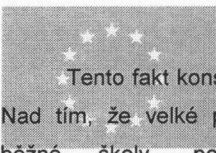
Zdůrazněme skutečnost, že s právy souvisí také povinnosti občanů. Proto tedy i po příslušnících menšin je třeba žádat jistou míru nutného chování. Samozřejmě nesmí být vyžadované povinnosti zneužívány k jiným účelům jako například k rasismu, ale je žádoucí, aby tyto povinnosti byly po příslušnících menšin vyžadovány stejně, jako příslušníci menšin vyžadují svá práva.

Jak již bylo uvedeno, je třeba do budoucna řešit otázku společenské spravedlnosti a zejména se zaměřit na otázku vzdělání romských dětí. "Mnoha romským dětem v České republice se nadále dostává vzdělání nízké kvality, protože jsou segregovány v čistě romských školách či třídách se sníženými vzdělávacími standardy"⁹ (zpráva ke stažení na www.vlada.cz).

⁸ Kocáb: Dávky pro Romy jen za školní docházku. Cit. 12.10.2011. Dostupné na <<http://tn.nova.cz/zpravy/domaci/kocab-chce-zaclenit-romy-do-spolecnosti.html>>

⁹ Zpráva komisaře Rady Evropy pro lidská práva, Štrasburk, ze dne 24. ledna 2011, článek II. - Segregace romských dětí ve vzdělávacím systému.

KOMISAŘ RADY EVROPY

Tento fakt konstatoval komisař Rady Evropy pro lidská práva. Nad tím, že velké procento problémových dětí, které navštěvují běžné školy, pochází z romských rodin, už se komisař nepozastavuje.

Stejně tak s tímto úzce souvisí tvrzení, že: „romská populace žije v asi 300 segregovaných lokalitách s nevyhovujícími životními podmínkami, které se nacházejí v různých částech země.“¹⁰, by mělo být doplněno o skutečnost, kolik prostor k bydlení bylo příslušníkům romské menšiny poskytnuto a jak tyto vypadají dnes. „Komisař doporučuje, aby české státní orgány vytvořily koherentní systém sociálního bydlení a zintenzívnily své úsilí na podporu místních partnerství zaměřených na desegregaci romských lokalit a zlepšení životních podmínek“¹¹. Bohužel tímto vyjádřením dává opět zcela jasně najevo, že většinoví občané mají povinnost vůči příslušníkům romské menšiny. Jde opět o prosazení pouze jejich práv, nikoli povinnosti.

Rada Evropy vítá kroky České republiky proti trestným činům z nenávisťi a skutkům, které pramení v diskriminaci, mezi jejichž objekty nadále patří i Romové. Otázkou zůstává, kolika obětem tohoto jednání spáchaného romskou populací Evropa podala pomocnou ruku?

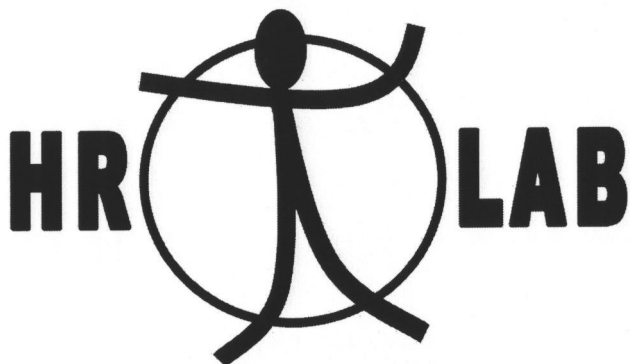
Jak je uvedeno v preambuli zákona o právech příslušníků národnostních menšin, Česká republika má respektovat identitu příslušníků národnostních menšin jako jednotlivců i skupiny projevujících se vlastní kulturou a tradicemi.¹² Není snad příliš žádat

¹⁰Zpráva komisaře Rady Evropy pro lidská práva, Štrasburk, 24. ledna 2011, článek II. - Segregace Romů v oblasti bydlení.

¹¹Zpráva komisaře Rady Evropy pro lidská práva, Štrasburk, 24. ledna 2011, článek II. - Segregace Romů v oblasti bydlení.

¹²Zákon č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin, ve znění pozdějších předpisů.

tento respekt i ze strany příslušníků národnostních menšin? Nejde
přece o rasismus ale o civilizovanost.

Bližší informace o laboratoři získáte na stránkách <http://hrlab.upol.cz> nebo u garanta laboratoře (JUDr. Ondrej Hamulák, ondrej.hamulak@upol.cz)

Tento Working Paper je výstupem samostatné studentské výzkumné práce a vyjadřuje pouze názory a náhledy svých autorů na danou problematiku. Text neprošel jazykovou korekturou.